

Wat men nooit meer vergeten kan

Het kampervaringsverhaal van
Jeanne Bommezijn-de Rochemont

Wat men nooit meer vergeten kan

Het kampervaringsverhaal van
Jeanne Bommezijn-de Rochemont

Adriënne Baars-Schuyt

Auteurs: Jeanne Bommezijn-de Rochemont en Adriënne Baars-Schuyt
(transcriptie, bewerking en overige teksten)

Coverontwerp: Adriënne Baars-Schuyt

ISBN: 9789403760032

E-book: 9789403768526

Engelse gedrukte versie, ISBN: 9789403768533

Engels e-book: 9789403768540

© Adriënne Baars-Schuyt

Orcid: 0009-0007-6068-0473

Uitgegeven via: <https://www.bookmundo.com/>

Contact: adrienne.baars@outlook.com

Op <https://www.researchgate.net/profile/Adrienne-Baars> staan de namen in dit boek met diverse aanklikbare links als extra bijlage

Inhoudsopgave

Illustratieverantwoording	6
Voorwoord	7
Deel 1	9
1 Inleiding	9
1.1 Borduurwerk uit het Oranjehotel.....	13
2 Jeanne de Rochemont	15
2.1 Huwelijk met William Wiebenga.....	15
2.2 Huwelijk met Adriaan Baltus Bommezijn.....	16
2.3 Kinderen	17
3 De oorlogsjaren 1940–1945	18
3.1 De Ordedienst	19
3.2 Het Oranjehotel	20
Adri Bommezijn	21
Jeanne in het Oranjehotel	21
3.3 Ravensbrück	23
3.4 Zweden	25
4 Terug in Den Haag.....	27
Deel 2	29
5 Over de teksten	29
6 Wat men nooit meer vergeten kan	31
6.1 Uitleg van termen en begrippen.....	52
6.2 Portretten van vrouwen	67
Deel 3	77
7 <i>Sache Nordpol</i> – slachtoffers van het <i>Englandspiel</i>	77
8 Literatuur	83

Illustratieverantwoording

Omslag:

- Geborduurd laken van Titia Gorter, Collectie Verzetsmuseum Amsterdam, met dank aan Paul Prinsen
- Gedeelte van de zakdoek van Greet Ziegler, met dank aan Evelien Pullens
- Blauw-wit gestreepte kampjurk, in museum Buchenwald (A. Baars)
- Tekstfragmenten Jeanne Bommezijn Nederlands en Engels

p. 12: Borduurwerk Oranjehotel

- Zakdoek met geborduurde namen Oranjehotel
- Borduurwerk Titia Gorter, Collectie Verzetsmuseum Amsterdam

p. 14: Stamboom

- Foto van Pieter Rutgardus de Rochemont
- Foto van Wilhelmine Louise Cornelia de Rochemont
- Huwelijks- of verlovingfoto's, met dank aan Fred Bommezijn
- Foto Willem Wiebenga
- Foto Hans Bommezijn

p. 24: Jeanne Bommezijn en To Stoltz

- Tekening van Jeanne Bommezijn en Trijn Hulleman, gemaakt door To Stoltz, bron: Rijksmuseum, Amsterdam
- Foto van Ans van Velzen, met dank aan José Hopman-van Velzen
- Foto van aankomst Mies Boissevain in Nederland, Verzetsmuseum Amsterdam¹
- Tekening To Stoltz (door Aat Breur) en Aat Breur (door To Stoltz), bron: Rijksmuseum, Amsterdam

p. 57: Breisters, tekening van To Stoltz, bron: Rijksmuseum, Amsterdam

p. 63: Plattegrond Ravensbrück van Dr. Alvise Barison, Arolsen Archives²

p. 66: Foto Trien de Haan, met dank aan Bart Lankester

pp. 66 en 76 – Andere foto's uit het openbare domein

---

¹ Beeldbankwo2.nl/nl/beelden/detail/6cd38f4a-025a-11e7-904b-d89d6717b464/media/7a2fac3d-93e7-4f4a-63ab-b67f43f49101.

² Collections.arolsen-archives.org/en/document/82149884.

Voorwoord

Dit boek bestaat uit drie delen: allereerst een introductie op het leven van Jeanne Bommezijn-de Rochemont en een beschrijving van de oorlogsjaren. Het tweede deel, het hart van dit boek, is haar verslag van twee jaar in Ravensbrück, met een uitleg van de termen en een overzicht van de vrouwen die daar ook een rol in speelden. Onderstreepte tekst (begrip of naam) wordt uitgelegd respectievelijk in sectie 6.1 en 6.2. Het laatste deel gaat over het *Englandspiel*, of in de Duitse benaming, *Sache Nordpol*. Een onderwerp waar al veel boeken over verschenen zijn, met tegenstrijdige conclusies. Ik ben van mening dat er veel meer slachtoffers gevallen zijn dan alleen de agenten en marconisten die gedropt en verraden werden en dat het belangrijk is hier aandacht aan te besteden. Ook voor diegenen die overleefden, zoals Jeanne Bommezijn, was de uitwerking van dit *spiel* van de geheime diensten bijzonder groot.

Dit boek had niet tot stand kunnen komen zonder de informatie en steun van verschillende mensen met wie ik contact heb gehad over Jeanne Bommezijn of andere personen in dit boek. Met name wil ik bedanken: Fred Bommezijn, Hans Wiebenga en Valerie Ramsperger en de andere (achter) kleinkinderen van Jeanne Bommezijn voor informatie over de families. Ook bedank ik Bart Lankester, Victor Laurentius, Jan van Ommen, Paul Prinsen, Evelien Pullens en Illy van Voerst van Lynden voor de informatie die zij met mij deelden. Elsa Frank-Reitsma gaf toestemming voor het gebruik van de tekeningen van To Stoltz.

Thomas Kunz en Monika Schnell van Ravensbrück Mahn/ und Gedenkstätte hielpen mij bij het vinden en verifiëren van gegevens. En ook de digitale collectie van Arolsen Archives was een goede bron. Hoewel lijsten en inschrijfformulieren pas tot leven komen met het verhaal erbij, is het kunnen verifiëren van documentaire feiten ook belangrijk. En soms levert het archief parels op zoals de foto van Mies Boissevain en de kaart van Dr. Alvise Barison. Mijn meelezers Mireille Akkerman, Gijs Baars en Kees Schuyt wil ik bedanken voor hun commentaar; hoe ik het verwerkt heb, blijft mijn eigen aandeel, maar het heeft me voor tunnelvisie behoed en hopelijk is de tekst daardoor begrijpelijker geworden.

Ik wil dit boek opdragen aan al diegenen die veel te vroeg overleden en diegenen die verder moesten leven met deze traumatische ervaringen. Het delen van verhalen helpt bij het gemis en is belangrijk om te blijven doen. Juist daarom zijn initiatieven zoals van Stichting Sanderling, de Blauwe Schuit, *Every Face has a Name* en de site Oorlogsbronnen van belang.

Deel 1

1 Inleiding

Op 30 januari 2019 ontving ik een e-mail van de *International Tracing Service* in Bad Arolsen met daarin zeven lijsten: antwoord op de vraag wat er bekend was over de detentiegeschiedenis van Jeanne Bommezijn-de Rochemont (1891–1958). In hoeverre zeggen deze lijsten iets over haar en haar medegevangenen? Of is er meer af te leiden van de tekening van To Stoltz (op weg naar Zweden) of van een geborduurde zakdoek uit het Oranjehotel, de geuzennaam voor de gevangenis in Scheveningen?

De zakdoek was een toevallige vondst, zoals er tijdens mijn onderzoek wel meer toevalligheden aan het licht kwamen. De verhalen van de namen op de zakdoek kunnen dienen als een raamwerk voor Jeanne Bommezijns beschrijving van haar verblijf in Ravensbrück. Dat kwam ik op het spoor door het boek van Sarah Helm over Ravensbrück.³ Zij laat slechts enkele Nederlandse vrouwen aan het woord, omdat er weinig informatie over Nederlanders in Ravensbrück in het Engels voorhanden is. Naast enkele groepen Nederlandse vrouwen worden Corrie ten Boom (vanwege Engelse publicatie), vroedvrouw Nelia Epker (getuigenis in Neurenberg), de Joodse Selma Velleman, die onder een schuilnaam concentratiekampen Vught en Ravensbrück overleefde, en Jeanne Bommezijn-de Rochemont genoemd.

Hoewel ik in het kader van mijn onderzoek naar kampervaringsverhalen van Nederlandse vrouwen in concentratiekampen al veel gelezen had van vrouwen die over hun verblijf in verschillende kampen schreven, was deze naam mij nog niet bekend.⁴ Sarah Helm verwees naar het Imperial War Museum in Londen. Daar zijn de ‘Private Papers of Mrs J Bommezijn de Rochemont’ als volgt beschreven:

“Two copies of a well written ts memoir, translated into English (19pp), written in 1946 by a Dutch civilian describing her experiences while held in Ravensbruck Concentration Camp (1943–1945) after being arrested by the Germans for giving shelter to a British airman [...]”⁵

---

³ Sarah Helm, *Ravensbrück: geschiedenis van het concentratiekamp voor vrouwen* [Engels, 2015]. Amsterdam: Ambo/Anthos, 2015.

⁴ Inmiddels verschenen: Adriënne Baars, *Schrijven uit zelfbehoud*, 2024; publishnl.bookmundo.com/bookdetails/371337.

⁵ Imperial War Museum, Documents.13711. www.iwm.org.uk/collections/item/object/1030013527.